

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Києво-Могилянська школа врядування імені Андрія Мелешевича

**ЯК ГАРАНТУВАТИ ДОСТУП ДО СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ТЕРИТОРІЯХ, ДЕ
ВЕДУТЬСЯ ВОЄННІ ДІЇ**

HOW TO ENSURE ACCESS TO SECONDARY EDUCATION IN AREAS WHERE
ARMED CONFLICT IS TAKING PLACE

Курсова робота

Науковий керівник
професор кафедри суспільного врядування,
доктор наук з державного управління,
кандидат технічних наук, професор

_____ Геннадій РЯБЦЕВ

Виконав/ла здобувач/ка освітньо-наукової
програми «Суспільна політика і врядування»

_____ Тетяна ЗАГОРЕЦЬ

Рекомендована оцінка

_____ Геннадій РЯБЦЕВ

Я, Загорець Тетяна Олександрівна, підтверджую, що ця курсова робота відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених п. 3.1 Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА, зі змістом якого я ознайомена. Надаю згоду на безоплатне використання цієї курсової роботи повністю або частково в навчальних цілях.

_____ Тетяна ЗАГОРЕЦЬ

РЕЗЮМЕ

Ця курсова робота спрямована на розгляд **проблеми** забезпечення доступу до середньої освіти в умовах війни на прифронтових територіях.

Мета вирішення проблеми політики - забезпечення державою доступу до середньої освіти для дітей, які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії, та полягає в розробці та реалізації стратегії, що забезпечить учням можливість отримання освіти, незважаючи на воєнні дії.

Замовником аналізу виступає Директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти та науки України, оскільки безпосередньо до його компетенції належить формування політики та виконання завдань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сферах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та інклюзивної освіти.

Враховуючи негативний вплив війни на освітній процес, виникає необхідність розробки сучасних та швидких стратегій, спрямованих на забезпечення умов для отримання якісної освіти дітьми, які опинилися в зоні воєнних дій. Робота висвітлює **причини та необхідність державного втручання** у розв'язанні цієї проблеми в нинішній час, зокрема через негативний вплив воєнних дій на освітній процес, оскільки існує нагальна проблема доступу дітей до середньої освіти на територіях, де ведуться бойові дії, та певна кількість дітей не мають постійного доступу до навчання через війну.

Рекомендований варіант політики 2 - створення «шкільних пунктів незламності», аргументований як найбільш оптимальний, з урахуванням аналізу відхилених варіантів (1 та 3). У роботі підкреслюється, що цей варіант не тільки забезпечує доступ до освіти, а й допомагає захистити право дітей на навчання у складних воєнних умовах. Організація «шкільних пунктів незламності» створює можливість отримувати якісну освіту та розвивати навчальні здібності, незалежно від складних обставин воєнного часу.

Для **реалізації запропонованої політики** Замовнику необхідно вжити конкретні дії щодо створення та підтримки «шкільних пунктів незламності» - від залучення коштів, організації пунктів до проведення комунікаційної кампанії.

Очікувані результати полягають у забезпеченні державою доступу до середньої освіти для дітей на територіях, де ведуться воєнні дії, зокрема, підвищення рівня освіченості та розвитку навчальних можливостей для дітей - 95 % дітей, які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії, отримали доступ до системи середньої освіти та здали мультипредметний тест на рівні не нижче ніж на інших територіях України.

Ця політика також має прямий зв'язок з міжнародними зобов'язаннями України з підтримки освіти та захисту прав дітей, в тому числі з виконанням міжнародних договорів, стороною яких є Україна та/або які ратифіковані в Україні (Конвенція ООН про права дитини тощо).

ABSTRACT

This course work is aimed at examining the problem of ensuring access to secondary education in the state of war in the front-line territories. The policy's objective is to provide state-managed access to secondary education for children who remain in the areas affected by armed conflict. It involves the development and implementation of a strategy to ensure students can obtain education despite the ongoing hostilities.

The Directorate of Preschool, School, Extracurricular, and Inclusive Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine is the stakeholder of this analysis, responsible for shaping policies and carrying out tasks related to the implementation of state policy in preschool, general secondary, extracurricular, and inclusive education.

Given the negative impact of war on the educational process, there is a pressing need to develop modern and expedited strategies aimed at providing conditions for children to receive quality education in areas affected by armed conflict. The course work highlights the reasons and necessity for government intervention in addressing this issue due to the negative effects of the war on education, where children face difficulties accessing secondary education in the areas affected by armed conflict.

The recommended policy option, "School Resilience Centers," is advocated as the most optimal, considering the analysis of rejected alternatives (Options 1 and 3). Emphasized in the course work is that this option not only ensures access to education but also helps safeguard children's right to education in complex wartime conditions. The establishment of these resilience centers creates opportunities for receiving quality education and developing learning abilities, regardless of the challenging circumstances of war.

To implement the proposed policy, the stakeholder needs to take specific actions, ranging from securing funds to organizing the centers and conducting a communication campaign.

The expected outcomes include ensuring state-managed access to secondary education for children in the areas affected by armed conflict, particularly achieving a 95% rate of children who remain in these areas gaining access to the secondary education system and passing a comprehensive test at a level not lower than in other territories of Ukraine.

This policy also directly aligns with Ukraine's international commitments to support education and protect children's rights, including compliance with international treaties ratified by Ukraine, such as the UN Convention on the Rights of the Child, among others..

1. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, ПРИДАТНОЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ПОЛІТИКИ

1.1. Формулювання проблеми, придатної для аналізу

Як гарантувати доступ до середньої освіти на територіях, де ведуться воєнні дії.

1.2. Замовник аналізу

Замовником аналізу є Директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти та науки України, оскільки безпосередньо до його компетенції належить формування політики та виконання завдань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сферах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та інклюзивної освіти.

Замовник заінтересований: фінансово, матеріально, символічно, організаційно та інформаційно, є компетентним, інституційованим та володіє більшою частиною ресурсів.

1.3. Симптоми проблеми

1.3.1. Опис симптомів

За даними Міністерства освіти України шкіл, що постраждали від воєнних дій окупантів: зруйновано – 365, пошкоджено: 3428¹.

Згідно з даними Міністерства освіти на науки (далі – МОН)² станом на 6 червня 2022 р., 75 % громад зазначили, що майже всі (76–100 %) учні закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти відновили навчання. **Найнижчі показники повернення до занять** дітей шкільного віку зафіксовано в Чернігівській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Запорізькій областях.

Опитування щодо потреб дітей під час війни³ показало, що, батьки вважають, що **налагодження освітнього процесу є першочерговою потребою дітей під час війни.**

24.03.2022 року Верховна Рада України ухвалила законопроект №7132, на підставі чого було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти». Законом передбачає скасування у 2022 році державної підсумкової атестації (ДПА), ЗНО, єдиного вступного іспиту та єдиного фахового вступного випробування (складаються під час вступу на магістратуру). ЗНО не скасували повністю, воно відбулося за спеціальною процедурою: замість декількох предметів проведено один національний тест з трьох дисциплін (мультипредметний тест). Така сама процедура затверджена і для випускників у 2023 році. 27.04.2022 року МОН було прийнято Наказ «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році», яким врегульовано зміни щодо порядку вступної компанії до ВНЗ у 2022 році.

Порядок вступу для випускників 2023 року теж зазнав змін через війну.

Війна зруйнувала освітній процес, який ще не встиг повноцінно відновитися після пандемії COVID-19. У таких умовах скасування ДПА, ЗНО, єдиного вступного іспиту та єдиного фахового вступного випробування є своєрідним заохоченням молоді до навчання в Україні. Основною метою закону є збереження студентського контингенту, національного інтелектуального потенціалу, стимулювання до навчання в Україні, навіть у такий скрутний для нашої країни та суспільства час, зниження соціальної напруги в суспільстві в частині підготовки та складання незалежних освітніх вимірювань та організації вступної компанії до ВНЗ у 2022/2023 роках.

¹ Сайт Міністерства освіти та науки України з моніторингу збитків від вторгнення Росії в Україну: website. URL: <http://saveschools.in.ua>

² Оцінювання потреб України у сфері освіти (6 травня – 24 червня 2022). Підсумковий звіт Міністерства освіти та науки: website. URL: <http://surl.li/gmhlw>

³ Зміни в житті дітей під час війни: Аналітичний Звіт. Квітень 2022. Дослідження. Дослідницька компанія «Gradus Research»: website. URL: <http://surl.li/fcehk>

1.3.2. Причинно-наслідкові зв'язки:

1. Зниження доступу до дистанційної освіти: воєнні дії призводять до знищення інфраструктури, включаючи зруйновані комунікаційні мережі, які забезпечують високошвидкісний Інтернет. Внаслідок цього учні та викладачі не мають можливості отримати якісну дистанційну освіту.

2. Відсутність технічних засобів для онлайн навчання: погіршення стану купівельної спроможності батьків, пошкодження майна через руйнування житлового фонду, зниження рівня життя, фінансові труднощі через брак роботи у батьків та загальну фінансову кризу у країні.

3. Нестабільна безпекова ситуація: воєнний конфлікт призводить до нестабільності і небезпеки в регіонах, що ускладнює організацію навчального процесу. Батькам і учням може бути страшно відправляти дітей до шкіл через загрозу особистій безпеці.

4. Відключення електропостачання: в ході воєнних дій можливі перебої в електропостачанні, що призводить до неможливості проведення навчальних занять навіть в очній формі.

5. Зниження матеріально-технічної бази шкіл: руйнування та пошкодження шкільних будівель призводить до зниження матеріально-технічної бази шкіл.

6. Недостатній кадровий потенціал: воєнні дії призводять до зменшення кількості викладачів, які готові працювати в умовах воєнного конфлікту. Це може призвести до дефіциту педагогічних кадрів і вплинути на якість навчання.

7. Зниження рівня освіти: всі перераховані проблеми ведуть до загального зниження рівня освіти в районах, де тривають воєнні дії. Учні не мають доступу до якісного навчання, викладачі зіткнулися з труднощами у проведенні ефективних уроків, а школи взагалі можуть бути непридатними для проведення навчального процесу.

8. Зменшення майбутнього потенціалу розвитку: загальний занепад освіти у зоні воєнного конфлікту може мати довготривалий негативний вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Зменшення освітнього рівня може призвести до зниження конкурентоспроможності працездатного населення, обмежити можливості для інновацій та економічного зростання.

1.3.3. Доказова база

За результатами дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році, проведеного Державною службою якості освіти України за підтримки проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) 30% учнів/учениць не мали постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни, причому на Півдні України ця цифра сягала 40%.

Ключовими викликами в умовах війни є:

1. нестабільні умови навчання;
2. обмеженість способів організації навчально-пізнавальної діяльності;
3. зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан учнів/учениць та вчителів.

Згідно звіту Світового банку «Освіта: наслідки війни в Україні» за травень 2023 року перерваний навчальний процес через війну або пандемію може мати сталі негативні наслідки для навчання, оскільки вони впливають на всі елементи можливостей учнів та студентів вчитися: (i) менше часу, що витрачається на навчання, і (ii) гірша якість навчання за допомогою дистанційних/онлайн-методів, що призводить до (iii) меншої кількості контенту для навчання.

У зв'язку з цим існує нагальна проблема доступу дітей до середньої освіти на територіях, де ведуться бойові дії, оскільки, певна кількість дітей **не мають постійного доступу до навчання через війну.**

1.4. Масштаби проблеми

Проблема стосується більше ніж 1,1 млн. учнів середніх шкіл, що знаходяться на територіях, де ведуться воєнні дії, стосується суспільних (в сфері освіти) інтересів Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Херсонської областей.

1.5. Новизна та нагальність вирішення проблеми

Ця проблема існує з 2014 року (є передбаченою та повторною), набула суспільного розголосу та актуальності з початку повномасштабного вторгнення російської федерації у лютому 2022 року.

Під час повномасштабної війни більше ніж 1,6 млн учнів зазнало негативного впливу на освітній процес по всій території України. Частина учнів продовжила навчання в очному, змішаному, онлайн форматі, частина – стала ВПО, та здобуває освіту в інших регіонах України, певна частина – отримала тимчасовий прихисток в інших країнах, та частина учнів, нажаль, втратила можливість доступу до освітнього процесу через зруйновані/пошкоджені школи, небезпеку воєнних дій або відсутність технічної можливості доєднатися до онлайн навчання.

Проблема є нагальною та потребує швидкого вирішення до закінчення навчального року 2023/2024.

1.6. Законодавча й інституційна база для здійснення чинної політики

1.6.1. Законодавча база:

1. Закон України «Про освіту»;
2. Державні стандарти, затверджені КМУ (Державний стандарт початкової освіти; Державний стандарт базової середньої освіти; Державний стандарт профільної середньої освіти);
3. Підзаконні акти, затверджені МОН на основі Державних стандартів:
 - Базовий навчальний план;
 - Типові освітні програми;
 - Типові навчальні плани.
4. Документи, що схвалюються закладом освіти:
 - Освітня програма (схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником у разі розробки документа на основі типових освітніх програм);
 - Робочий навчальний план закладу освіти (схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником).

1.6.2. Інституційна база: МОН, Директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти, головне управління загальної середньої та дошкільної освіти, територіальні управління загальної середньої та дошкільної освіти, навчальні заклади.

1.7. Чинники середовища, що формують контекст проблеми

Складові середовища:

Соціальний - очікування батьків, що держава надасть умови для навчання.

Політичний - воєнний стан, невисока зацікавленість інших (окрім Замовника) органів влади у вирішенні цієї проблеми (низький пріоритет порівняно з воєнними задачами).

Економічний - зниження рівня доходів сімей, скрутний фінансовий стан населення, неможливість долучитися до онлайн освіти через відсутність комп'ютера/смартфона, відсутність державних коштів на вирішення цих питань (пріоритет воєнні видатки), відсутність достатньої кількості вчителів.

Фізичний - пошкоджені/зруйновані школи, відсутність світла/інтернету, віддаленість шкіл від поселень, зруйнована інфраструктура (дороги), безпековий фактор (небезпечність пересування по дорогах через обстріли).

Чинники, які перешкоджають вирішенню проблеми:

- Інституційні – освітні програми, які оновлюються раз на 10 років;
- Фінансово-економічні – дефіцит бюджету, пріоритетне фінансування воєнної сфери;
- Безпекові – воєнний стан та воєнні дії;
- Недостатня кількість викладачів через міграцію пов'язану з війною;
- Стан інфраструктури (перебої з електропостачанням, проблеми зі зв'язком та інтернетом);
- Матеріально-технічна база – зруйновані/пошкоджені школи, відсутність/недостатня кількість укриттів.

1.8. Корисний досвід

Приклад успішного вирішення аналогічної проблеми в інших країнах, іншими замовниками:

Великобританія (під час другої світової війни)

Брак шкільних будівель був однією з головних проблем, з якими зіткнулися учні під час війни. Багато шкіл або постраждали, або були повністю зруйновані. Школи також часто використовували як казарми для військових або розміщували штаби Служби цивільної безпеки.

Школи в сільській місцевості, куди евакуювали більшість дітей, не могли вмістити таку кількість учнів. Незважаючи на те, що навчання розділили на дві, три та навіть чотири зміни, це не допомагало. Отже, склади, бари, церкви, бомбосховища та інші приміщення переобладнували під класні кімнати. Крім того, заняття проводилися на природі в теплу пору року. У воєнних умовах не вистачало шкільного обладнання та підручників. Багато вчителів були призведені до війська або служб цивільного захисту, що створило ще одну проблему. Багато учнів доводилося сидіти на підлозі під час занять через брак місця та шкільних парт. Крім того, уроки часто переривали через повітряну тривогу або перебої з електроенергією.

Більшість навчальних закладів у місті закрилися або переобладнали відповідно до військових вимог. Місцева влада не могла оперативним чином відкрити їх, оскільки їм потрібно було подбати про світломаскування та обладнати бомбосховища. Через це приблизно мільйон дітей не мали можливості відвідувати шкільні заклади. Діти з бідних британських сімей втратили не лише освіту, але й можливість проходити медичні огляди в школах і отримувати безкоштовні шкільні обіди. Зросла захворюваність та злочинність серед дітей.

Плани навчання шкіл змінилися під час війни. По-перше, патріотичне виховання учнів повинно бути посилено. По-друге, уроки з військової підготовки, медичної допомоги та захисту від хімічних і повітряних атак значно збільшилися. Учні часто відпрацьовували з учителями план екстреної евакуації до укриття. У школах також навчають історію та географію. Уроки праці були особливо важливими. При цьому більше значення надавали практичним навичкам виготовлення речей, які можна використовувати в побуті. Хлопців вчили працювати з деревом і металом, а дівчат вчили шити.

Ізраїль (наші дні)

Військовий конфлікт в Ізраїлі загострився три роки тому. Отже, навчання в школах там було припинено на кілька днів. Однак зараз школи зачиняються лише на півдні країни, якщо напади на південь. Якщо напади на півночі, школи зачиняються на півдні, півдні та сході.

Школи зачиняються лише на короткий період часу навіть після значних нападів ворога. Наприклад, у випадку, якщо ракети летіли всю ніч і передбачалося, що обстріли будуть відбуватися вдень. На 2022 рік всі школи та дитячі садочки в центрі та на півдні Ізраїлю побудовані з бетонними перекриттями та мають бомбосховища. Школи можуть мати максимум два поверхи висоти. Стіни бомбосховища виготовлені з бетону і мають товщину сорок або п'ятдесят сантиметрів по всьому периметру.

У школах Ізраїлю два рази на рік діти навчаються реагувати на ракетні бомбардування чи землетруси. Діти розуміють, за скільки секунд ракети долітають до їхнього району. Учнім відомо, що коли лунає сирена, усі речі потрібно кинути і негайно прямувати до бомбосховища.

Ніхто не бере з собою нічого, навіть не чекають вчителя. Діти залишаються в бомбосховищі ще десять хвилин до кінця повітряної тривоги. Сховище призначено для стоячих місць, а не сидячих. Там можна розмістити до 200 осіб.

Підготовка до армії починається ще під час навчання в старших класах. Хлопці та дівчата – всі служать. Крім того, учні десяти та одинадцятого класів отримують стратегічне навчання, щоб допомогти їм зрозуміти, що на них чекає в армії. Випускники відвідують «Курс першої допомоги» раз на рік, де їх навчають рятувати життя.

Українські приклади:

- Пункти незламності;
- Пункти незламності відповідального бізнесу;
- Механізми та інструменти, за допомогою яких проблему намагалися вирішити раніше:

- o Впровадження Всеукраїнської онлайн школи – забезпечення безперервного освітнього процесу в умовах пандемії;

- o Запровадження програми «Спільно до навчання» – ініціативи, яку започаткувало МОН у співпраці з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Першою леді України для підтримки освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році.

2. ПІДСТАВИ ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО ВТРУЧАННЯ

Підставами для державного втручання в дану проблему є захист та забезпечення державою суспільних благ:

1. **Забезпечення суспільних благ:** освіта є суспільним благом, яке має важливе значення для розвитку і самореалізації особистості. Держава може втрутитися з метою забезпечення доступу до освіти на територіях, що постраждали від воєнних дій, та забезпечення якісного освітнього процесу для дітей та молоді.

2. **Гуманітарна допомога:** держава може втрутитися з метою надання гуманітарної допомоги, включаючи відновлення та реконструкцію зруйнованих шкіл і навчальних закладів, забезпечення необхідних матеріалів, обладнання та технічних засобів для навчання.

3. **Захист прав людини:** держава може втрутитися з метою захисту прав дітей на освіту, які можуть бути порушені через військовий конфлікт. Це включає право на доступ до освіти, безпеку та якісні умови навчання.

4. **Соціально-економічний розвиток:** забезпечення освіти на постраждалих від війни територіях є важливим чинником соціально-економічного відновлення. Держава може втрутитися з метою підтримки розвитку освітнього сектору, створення робочих місць для вчителів та забезпечення належних умов для навчання.

5. **Національна безпека:** забезпечення освітнього процесу на територіях, де ведуться воєнні дії, може мати важливе значення для національної безпеки. Освічена та кваліфікована молодь є основою стабільного та процвітаючого суспільства. Держава може втрутитися з метою збереження людського капіталу та запобігання загубленню поколінь через знищення освітніх можливостей.

Також підставою для державного регулювання може бути існування ринку з неповною конкуренцією, оскільки базова середня шкільна освіта гарантується державою.

Наслідки, до яких може призвести невирішення цієї проблеми: погіршення рівня освіти учнів на територіях, де ведуться воєнні дії, що призведе до неможливості отримання ними взагалі середньої освіти, та неможливості здати випускні тести/вступити до ВНЗ, отримати вищу освіту та професію, що призведе до майбутніх втрат доходу населення та зниження економічного потенціалу країни.

3. КОНСУЛЬТАЦІЇ

3.1. Організовані заінтересовані групи

Групи, що не здійснюють вплив, але сприяють вирішенню проблеми:

- Батьки дітей, що залишаються на територіях, де ведуться воєнні дії;
- Громадянські організації захисту прав дітей;
- Діти (учні, що здобувають середню освіту), що залишаються на територіях, де ведуться воєнні дії;
- Методичні об'єднання (далі МО) вчителів-предметників закладів освіти;
- Благодійні організації;
- Соціально-відповідальний бізнес.

3.2. Зацікавлені органи влади

Найбільш зацікавленими, на мою думку, є Управління освіти обласних воєнних адміністрацій Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Херсонської областей в частині відбудови шкіл на власних територіях, фінансування місцевих бюджетів, та міжнародні організації щодо виконання своїх завдань та місій в Україні.

Стейкхолдери з якими слід провести консультації:

- Інші підрозділи МОН;
- Департамент державного бюджету, Департамент видатків бюджету гуманітарної сфери Міністерства фінансів України;
- Директорат розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей, Управління з питань гуманітарної допомоги, підвідомчих підприємств та установ Міністерства соціальної політики України (в частині розподілу грошових коштів та гуманітарної допомоги українцям, постраждалим від війни);
- Департамент захисту прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (в частині розподілу грошових коштів та гуманітарної допомоги українцям, постраждалим від війни);
- Міжнародні організації – «Вчителі без кордонів», «ЮНІСЕФ», «Корпус миру», «ЮНЕСКО».

Найбільший супротив можуть виявляти наступні стейкхолдери – Департамент державного бюджету, Департамент видатків бюджету гуманітарної сфери Міністерства фінансів України та інші підрозділи МОН – конкуренція в отриманні фінансування, а також в певній частині питань Директорат розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей, Управління з питань гуманітарної допомоги, підвідомчих підприємств та установ Міністерства соціальної політики України (в частині розподілу грошових коштів та гуманітарної допомоги українцям, постраждалим від війни) та Департамент захисту прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (в частині розподілу грошових коштів та гуманітарної допомоги українцям, постраждалим від війни).

Основні засоби подолання супротиву – консультування, переконування пошук домовленостей, спільних рішень та проектів.

3.3. Ставлення громадськості

Підсумковий звіт Міністерства Освіти та Науки «Оцінювання потреб України у сфері освіти» (6 травня – 24 червня 2022).

Звіт Світового банку «Освіта: наслідки війни в Україні» за травень 2023 року визначає, що втрати в навчанні в Україні можуть скласти більше одного року через тривалі закриття, пов'язані з пандемією і війною. Показники гармонізованих результатів навчання (HLO) через таку тривалість закриття шкіл можуть впасти з 481 до приблизно 451 пункту, що буде гірше найнижчих показників у країнах Європи, Молдови та Вірменії. **Довгостроковий ефект може бути значним, при цьому майбутні втрати доходів складуть більше 10% на рік на одного студента.**

Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році, проведене Державною службою якості освіти України за підтримки

проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) визначає, що майже третина респондентів визнають **важливість забезпечення умов для навчання: укриття, доступу до електроенергії та інтернету** для відновлення навчального процесу.

Дослідницька компанія «Gradus Research». Дослідження «Зміни в житті дітей під час війни: Аналітичний Звіт. Квітень 2022», згідно якого батьки вважають, що **налагодження освітнього процесу є першочерговою потребою дітей під час війни.**

4. ОПИС ОБМЕЖЕНЬ

Основними обмеженнями або необхідними ресурсами для реалізації політики, є:

- Обмеженість бюджетного фінансування змін;
- Матеріальна база - будівельні матеріали, обладнання, комп'ютери/ноутбуки/планшети, програмне забезпечення, обладнання для доступу до інтернету;
- Людський капітал – недостатня кількість підготовлених вчителів, методистів;
- Правові – необхідність оновлення навчальних програм, внесення змін до існуючих;
- Часові обмеження – необхідність вирішення проблеми політики до закінчення навчального року;
- Політичні та безпекові чинники – воєнний стан, повномасштабне вторгнення РФ, воєнні дії;
- Ризики державного втручання – універсальні ситуації неспроможності органів влади:
 - a. корупційні ризики розкрадання державних видатків, та грошових коштів міжнародної допомоги;
 - b. недостатня поінформованість (асиметрична інформація) – уряд ніколи не має вчасно всієї інформації, необхідної для прийняття найкращих політичних рішень;
 - c. недосконалість політичних процесів, зокрема, при ухваленні політичних рішень, адже безпосередньо ухваленням займається досить обмежене коло осіб

5. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ

5.1. Мета вирішення проблеми

Забезпечення державою доступу до середньої освіти для дітей, які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії

5.2. Очікувані результати

- Бажані наслідки:
 - Бажаний продукт політики - 95 % дітей, які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії, отримали доступ до системи середньої освіти.
 - Бажаний результат політики - діти які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії, здали мультипредметний тест на рівні не нижче ніж на інших територіях України.
 - Небажані наслідки: погіршення рівня освіти учнів на територіях, де ведуться воєнні дії, що призведе до неможливості отримання ними взагалі середньої освіти, та неможливості здати випускні тести/вступити до ВНЗ;
 - Ефективність вирішення сформульованої проблеми;
 - Економічність вирішення сформульованої проблеми.
- Передбачувані конкретні продукти як результат розв'язання проблеми політики**
- 95 % дітей, які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії, отримали доступ до системи середньої освіти.

5.3. Індикатори результативності та цільові індикатори

Індикатори результативності:

- Відсоток дітей на постраждалих територіях, які отримали доступ до системи середньої освіти. Цей індикатор відображає прогрес у забезпеченні освітнього процесу для дітей у воєнних зонах.
- Забезпечення доступу до необхідних навчальних матеріалів і ресурсів на постраждалих територіях. Цей індикатор відображає наявність необхідних засобів для навчання, таких як підручники, посібники, комп'ютери, доступ до Інтернету тощо. Мета полягає в забезпеченні належних ресурсів для навчання, що допоможе забезпечити якісну освіту.

- Успішне завершення навчання у середній школі.

Цільові індикатори - критерії досягнення цілей:

- Рівень участі дітей (у відсотках) у середній освіті на постраждалих територіях. Цей індикатор відображає активність дітей у навчальному процесі. Мета полягає у **досягненні 95% покриття середньою освітою для дітей на цих територіях.**
- Забезпечення доступу до необхідних навчальних матеріалів і ресурсів на постраждалих територіях. Мета полягає в забезпеченні належних ресурсів для навчання для 95% учнів середніх шкіл.
- Здача випускниками, що знаходяться на територіях, де ведуться воєнні дії, мультипредметного тесту на рівні не нижче ніж на інших територіях України.

6. ФОРМУЛЮВАННЯ ВАРІАНТІВ (АЛЬТЕРНАТИВ) ПОЛІТИКИ

6.1. Варіант 1. Збереження чинної політики

6.1.1. Опис інструментів чинної політики:

- Зберігаються наявні методи та форми навчання;
- Не змінюються навчальні програми та навчальні плани.

6.1.2. Потенційні переваги збереження чинної політики:

- Відсутність додаткового фінансування;
- Наявність різних форм навчання – очного (офлайн), дистанційного (онлайн) та змішаного;
- Наявність освітніх проєктів – «Спільно до навчання» (з ЮНІСЕФ), «Всеукраїнська онлайн школа».

6.1.3. Потенційні недоліки збереження чинної політики:

- Складності в отриманні дистанційної (онлайн) освіти: відсутність доступу до високошвидкісного Інтернету, відсутність технічних пристроїв для онлайн викладання й навчання, нестабільна безпекова ситуація в регіонах і відсутність цифрових навичок в учасників освітнього процесу, та наразі, віялові відключення електропостачання;
 - Проблеми в організації очного навчання: велика кількість пошкоджених та зруйнованих шкіл, відсутність достатньої кількості викладачів на таких територіях, недостатня матеріально-технічна база шкіл (відсутність обладнаних укриттів, стан будівель, робочі комунікації, в тому числі наявність безперебійного електро- та тепло постачання), безпекова ситуація в регіонах, пошкоджена дорожня інфраструктура та віддаленість діючих навчальних закладів (взагалі можливість дістатися до школи з різних частин міста/селища/ регіону).
- Специфічні ситуації неспроможності влади:
- Неможливість забезпечити доступ до середньої освіти для більше ніж 30% учнів;
 - Неможливість забезпечити національну безпеку на цих територіях в повному обсязі;
 - Неспроможність ухвалювати рішення швидко, виконання завдань йде дуже повільно через складний бюрократичний апарат;

- Немає чіткого бачення чого хочеться досягти, а отже не буде чітких скоординованих дій;
- Корупційні ризики.

6.2. Варіант 2. Організувати «шкільні пункти незламності» - пункти незламності для учнів (коворкінг для дітей): зі стабільним інтернетом, електрикою та навіть місцями обладнаними планшетами/ноутбуками для навчання

6.2.1. Завдання й заходи з реалізації варіанта:

- Облаштування на базі наявних укриттів, залученої матеріально-технічної бази інших установ, підприємств, коворкінгів для навчання дітей;
- Придбання для кожного пункту, зокрема, генератору, подовжувачів, прожекторів, пледів, столів та стільців (за необхідності), біотуалетів (за необхідності), термопушек, Starlink, термопотів, планшетів;
- Залучення представників міжнародних освітніх організацій (вчителів) для участі в освітньому процесі в таких коворкінгах (онлайн/офлайн).

6.2.2. Потенційні переваги варіанта:

- Дозволить надати доступ до середньої освіти найбільшій кількості учнів, незважаючи на наявність відбудованих шкіл, на базі наявних укриттів, залученої матеріально-технічної бази інших установ, підприємств, мінімальних вкладень у побудову нових площ для навчання, тобто на базі вже існуючої безпечної інфраструктури;
- Наявність в цих «шкільних пунктах незламності» інтернету, умов для навчання (температурного режиму, електропостачання на генераторах) надасть найкращі умови учням для доступу до навчання порівняно з домашніми умовами (віялові та аварійні відключення, проблеми зі зв'язком/інтернетом);
- Розповсюджена мережа таких «шкільних пунктів незламності» надасть змогу охопити якомога більшу кількість учнів.

6.2.3. Потенційні недоліки варіанта:

- Значні фінансові вкладення;
- Залежність від зовнішніх інвестицій (міжнародної та української благодійної допомоги);
- Тривалість розгортання та комплектації достатньої кількості «шкільних пунктів незламності».
- Специфічні ситуації неспроможності влади;
- Неспроможність ухвалювати рішення швидко, виконання завдань йде дуже повільно через складний бюрократичний апарат;
- Корупційні ризики щодо розподілу міжнародної допомоги;
- Корупція серед ОМСВ та «на місцях».

Приклад реалізації: придбати для кожного пункту, зокрема, генератор, подовжувачі, прожектори, пледи, столи та стільці (за необхідності), біотуалети, термопушки, Starlink, термопоти, планшети. Бюджет на школу – 25 000-30 000 доларів США⁴.

6.3. Варіант 3. Спеціалізовані програми онлайн навчання, що враховують потреби та умови кожного учня (дистанційна/онлайн освіта за індивідуальними планами)

6.3.1. Завдання й заходи з реалізації варіанта:

- Запровадження нових методів онлайн навчання;
- Підготовка індивідуальних програм навчання під потреби учнів, що мають непостійний доступ до онлайн навчання;

⁴ Панченко О. Солом'янські котики» й KSE допоможуть облаштувати «пункти незламності» в десяти школах. The village: website. URL: <https://t.ly/9CWUj>. Взято за основу для розрахунку.

- Залучення вчителів для навчання в малих групах та за індивідуальними планами.

6.3.2. Потенційні переваги варіанта:

- Наявність освітніх проектів – «Спільно до навчання» (з ЮНІСЕФ), «Всеукраїнська онлайн школа».
- Індивідуальний підхід до навчання з врахуванням потреб та матеріалу, що був пропущений.

6.3.3. Потенційні недоліки варіанта:

- Складності в отриманні дистанційної (онлайн) освіти: відсутність доступу до високошвидкісного Інтернету, відсутність технічних пристроїв для онлайн викладання й навчання, нестабільна безпекова ситуація в регіонах і відсутність цифрових навичок у учасників освітнього процесу, та наразі, віялові відключення електропостачання;
- Підготовка та залучення великої кількості вчителів та методистів для розробки та впровадження індивідуальних планів навчання;
- Необхідність переглянути велику кількість нормативних документів, що встановлюють форми, методи та програми дистанційного навчання.

Специфічні ситуації неспроможності влади

- Блокування законодавчих мін з боку різних міністерств;
- Корупція, привласнення державних коштів;
- Неспроможність ухвалювати рішення швидко, виконання завдань йде дуже повільне через складний бюрократичний апарат;
- Немає чіткого бачення чого хочеться досягти, а отже не буде чітких скоординованих дій.

7. ПОРІВНЯННЯ ВАРІАНТІВ ПОЛІТИКИ

7.1. Опис критеріїв порівняння

Порівняємо вищевикладені альтернативи за критеріями:

Результативність (effectiveness) – характеристика наближення результатів до цілі від впровадження альтернативи – наскільки є активною громадська підтримка урядових дій та відсутність акцій незгоди, протесту.

Ефективність (efficiency) – затратна характеристика досягнення результату (якою ціною досягається результат) – наскільки цей механізм потребує залучення нових ресурсів: матеріальних, людських, часових.

При визначенні ефективності альтернатив був використаний спрощений варіант методу аналізу вигод та витрат: оцінити зміни вигід і витрат для кожної з основних груп учасників, кого зачіпає варіант вирішення проблеми.

Справедливість (equity) – суспільно-цілісна характеристика відповідності результатів альтернативи до сучасних цінностей українського народу – наскільки цей механізм відповідає правам людини та громадянина. При визначенні справедливості варіантів орієнтація була на таку оцінку: скорочується або збільшується нерівність у розподілі вигід і витрат між зацікавленими сторонами (в першу чергу - серед населення) при реалізації даного варіанту в порівнянні з чинною політикою.

Адміністративна здійсненність – фінансово-організаційна характеристика складності/можливості впровадження альтернативи – наскільки цей механізм вимагає структурної перебудови/побудови в уряді та ззовні нових одиниць або зв'язків.

Політична здійсненність – громадсько-політична характеристика складності/можливості впровадження. Політична здійсненність визначається мінімальною кількістю ситуацій неспроможності влади/держави.

7.2. Порівняння варіантів політики

Порівняльний аналіз варіантів (за всіма критеріями)

Критерій	Чинна політика	Варіант 2	Варіант 3
Результативність (effectiveness)	1	3	2
Ефективність (efficiency)	2	1	3
Справедливість (equity)	1	3	2
Політична здійсненність	3	2	1
Адміністративна здійсненність	3	2	1
Сума балів:	10	11	9
Рейтинг варіанту	2	1	3

Примітка. 3 бали – вища оцінка, 1 бал – нижча оцінка.

8. РЕКОМЕНДАЦІЇ Й РЕАЛІЗАЦІЯ

8.1. Рекомендований варіант політики

Варіант 2.

Організувати «шкільні пункти незламності» - пункти незламності для учнів (коворкінг для дітей): зі стабільним інтернетом, електрикою та навіть місцями обладнаними планшетами/ноутбуками для навчання.

Переваги цього рішення:

Впровадження цієї політики дозволить надати доступ до середньої освіти найбільшій кількості учнів, незважаючи на наявність відбудованих шкіл, на базі наявних укриттів, залученої матеріально-технічної бази інших установ, підприємств, мінімальних вкладень у побудову нових площ для навчання, тобто на базі вже існуючої безпечної інфраструктури. Наявність в цих «шкільних пунктах незламності» інтернету, умов для навчання (температурного режиму, електропостачання на генераторах) надасть найкращі умови учням для доступу до навчання порівняно з домашніми умовами (віялові та аварійні відключення, проблеми зі зв'язком/інтернетом). Розповсюджена мережа таких «шкільних пунктів незламності» надасть змогу охопити якомога більшу кількість учнів.

Ця альтернатива політики є чи не найважчою для впровадження, адже потребує значних фінансових ресурсів й політичної волі. Але лише такий підхід до проблеми є найбільш швидким та ефективним, та може гарантувати зростання суспільного добробуту в майбутньому.

8.2. Реалізація політики

Заходи щодо впровадження рекомендованого варіанту

1. Отримати фінансування (гуманітарну, в т.ч. матеріально-технічну допомогу) під реалізацію політики:

- перерозподіл коштів отриманих як допомога від країн Євросоюзу, що надана на гуманітарну сферу;
- залучення грантів від міжнародних організацій – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ;
- залучення спонсорів (меценатів) серед представників бізнесу України/міжнародних інвесторів в частині надання ними матеріально-технічної допомоги (приміщень, обладнання, інших матеріально-технічних ресурсів);
- благодійна допомога від фізичних та юридичних осіб, міжнародна гуманітарна допомога;
- залучення представників міжнародних освітніх організацій (вчителів) для участі в освітньому процесі в українських школах (онлайн/офлайн).

2. Здійснити пошук та оцінку приміщень, що відповідають умовам безпеки та наявній матеріально-технічній базі;

3. Обладнати «шкільні пункти незламності» (за рахунок отриманих коштів та допомоги (в т.ч. матеріально-технічної), тому числі з залученням місцевих підрядників (за необхідності);
4. Залучити представників місцевих органів управління освітою, вчителів та волонтерів для обладнання та підготовки до початку роботи «шкільних пунктів незламності»;
5. Провести інформаційно-комунікаційну роботу серед населення територій, де ведуться воєнні дії, щодо інформування про такі «шкільні пункти незламності» та умови їх використання;
6. Організувати за необхідності збір та транспортування дітей до таких «шкільних пунктів незламності».

8.3. Створення підтримки рекомендованому варіанту

8.3.1. Цілі і завдання комунікацій

Визначення цілей:

- Збільшення кількості учнів, що зможуть мати доступ до середньої освіти на територіях, де ведуться воєнні дії;
- Мобілізація ресурсів - залучення уваги та підтримки груп інтересів (громадськості, місцевих органів влади та міжнародних партнерів)для створення «шкільних пунктів незламності»;
- Створення свідомості - підвищення усвідомленості щодо важливості освіти для дітей, що перебувають у зоні воєнних дій, та підкреслення позитивного впливу «шкільних пунктів незламності», в тому числі формування нової «нормальності» при отриманні освіти.

Завдання комунікації:

- Інформування дітей та батьків дітей про можливість та умови отримання освіти у «шкільних пунктах незламності»;
- Розробка та розповсюдження матеріалів, які пояснюють користь та необхідність цих пунктів для забезпечення освітніх можливостей для дітей;
- Встановлення співпраці з місцевими органами влади, громадськістю та міжнародними організаціями для забезпечення необхідних ресурсів для створення та підтримки «шкільних пунктів незламності»;
- Запрошення груп інтересів до обговорення та підтримки ідеї «шкільних пунктів незламності»;
- Створення платформи для обговорення та обміну ідеями щодо вдосконалення та розвитку цих пунктів, відстеження результатів та відкритий обмін інформацією.

8.3.2. Групи інтересів, на які вплине реалізація політики

Визначення аудиторії, які мають отримати повідомлення, та на які вплине реалізація політики:

- a) Батьки та діти на територіях, де ведуться воєнні дії;
- b) Вчителі;
- c) Місцеві владні органи;
- d) Представники громадянських організацій у сфері освіти;
- e) Міжнародні організації, що працюють у сфері підтримки постраждалих від війни, в тому числі у сфері освіти;
- f) Соціально-відповідальний бізнес.

8.3.3. Ключові повідомлення

Важливо створити чітке, коротке та зрозуміле повідомлення, яке буде залучати увагу аудиторії та відображати переваги та користь від впровадження шкільних пунктів незламності.

- a) *Для батьків та дітей* - в повідомленні можна вказати, що кожен учень має право на навчання в безпечному та сприятливому середовищі, що пункти незламності допоможуть

учням знайти підтримку та мотивацію для досягнення своїх цілей та розвитку в особистісному та навчальному плані попри війну;

Також *для батьків*: підкреслення того, що шкільні пункти незламності є можливістю для дітей та молоді отримати освіту та підтримку в навчанні, незважаючи на війну. Також варто показати, як саме ці шкільні пункти незламності допоможуть в їхньому повсякденному житті (можливість відвести дитину в такий пункт на навчання та самому піти на роботу або зайнятися хатніми справами, можливість не переживати за безпеку дитини або її майбутнє без навчання).

b) *Для вчителів*: підкреслення того, що шкільні пункти незламності можуть надати змогу далі працювати (не втратити роботу) у безпечному середовищі попри війну.

c) *Для місцевих владних органів*: пояснення того, що шкільні пункти незламності є важливою ініціативою для забезпечення освіти на постраждалих територіях, та заклик до співпраці у забезпеченні безпечного та ефективного функціонування цих шкіл.

d) *Для представників громадських організацій*: відзначення того, що шкільні пункти незламності можуть допомогти зменшити військовий вплив та вирішити соціальні проблеми на постраждалих територіях, тим самим допомагаючи громадським організаціям концентруватись на вирішенні більш важливих гуманітарних та безпекових проблем.

e) *Для міжнародних організацій, що працюють у сфері підтримки постраждалих від війни, та в сфері освіти*: пояснення того, що шкільні пункти незламності допоможуть забезпечити освіту та підтримку на постраждалих територіях, та заклик до співпраці у забезпеченні фінансування та ресурсів для цих шкіл.

f) *Для соціально-відповідального бізнесу*: пояснення того, що бізнес може підтримати навчання та допомогти жителям цього регіону у подоланні наслідків війни, чим бізнес зможе укріпити свою репутацію в очах громадян та влади.

8.3.4. Методи та способи інформування

Вибір каналів комунікації:

- інформаційні повідомлення на стендах в класних кімнатах, листівки, постери, буклети тощо;
- електронні листи для батьків, батьківські збори, оголошення в шкільному приміщенні тощо;
- інтернет (в тому числі соціальні мережі);
- медіа (в тому числі електронні);
- телебачення;
- залучення лідерів думок та фахових експертів.

Створення матеріалів комунікації

Необхідно розробити матеріали, що привертатимуть увагу та забезпечать розуміння проблеми та відповідного рішення. Це можуть бути: інформаційні повідомлення на сайтах органів вади та місцевого самоврядування, статті в ЗМІ, виступи фахових експертів по телебаченню, новинні статті, відео, презентації, листівки, буклети, інформаційні стенди на територіях навчальних закладів, афіші, освітлення цього рішення у лідерів думок у соціальних мережах.

8.3.5. Фінансове забезпечення

- бюджет МОН;
- перерозподіл коштів отриманих як допомога від країн Євросоюзу, що надана на гуманітарну сферу;
- залучення грантів від міжнародних організацій – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ;
- залучення спонсорів (меценатів) серед представників бізнесу України/міжнародних інвесторів в частині надання ними матеріально-технічної допомоги (приміщень, обладнання, інших матеріально-технічних ресурсів);

- благодійна допомога від фізичних та юридичних осіб, міжнародна гуманітарна допомога.

8.4. Оцінювання реалізації

8.4.1. Цілі оцінювання

1. Оцінка ступеня досягнення мети політики (результативність політики);
2. Оцінка того, наскільки обраний варіант політики («шкільні пункти незламності») вирішує проблему доступу до освіти та якість навчального процесу для дітей на територіях, де ведуться воєнні дії (ефективність політики);
3. Оцінка ефективності використання ресурсів (технічних, фінансових тощо) для створення та підтримки таких пунктів (економічність політики).

8.4.2. Організація оцінювання

Формування команди оцінювання

Створення групи експертів із залученням представників відповідних міністерств, громадськості, та місцевих органів влади для здійснення оцінки.

Розробка методології

Розробка методики, яка включає у себе структуровані показники, анкети для учасників, а також критерії ефективності (індикатори) для оцінки досягнення цілей.

Охоплений період часу

План оцінювання покриватиме період з початку реалізації політики до кінця навчального року.

Залучення ресурсів

Необхідно мати забезпеченість людськими, фінансовими, матеріальними та інформаційними ресурсами. Це включає участь експертів, фінансування для збору даних, засоби зв'язку та ресурси для обробки даних.

Врахування обмежень

Можливі обмеження включають: обмежений доступ до деяких територій або даних, нестабільність ситуації через воєнні дії, а також обмеженість фінансування для оцінювання.

8.4.3. Проведення оцінювання

Збір даних: збір інформації про стан виконання політики за показниками результативності та ефективності політики.

Індикатори результативності:

- Середній бал відомостей учнів, які склали мультипредметний тест;
- Кількість учнів, які отримали бали вище певного порогового значення на мультипредметному тесті.

Індикатори ефективності:

- Відсоток учнів, які склали мультипредметний тест на високому рівні.

Методологія оцінювання: буде базуватися на зібранні та аналізі даних із різних джерел. Вона включатиме опитування, фокус-групи, аналіз документів та статистичних даних для отримання повної картини реалізації політики.

Джерело даних: Український центр оцінювання якості освіти, Міністерство освіти та науки України, навчальні заклади на відповідних територіях.

Спосіб збору даних: збір та аналіз результатів тестування, які збиратимуть учасники навчального процесу.

Як часто будуть збиратися дані: дані збиратимуться щорічно після завершення тестування.

Вартість збору даних: вартість збору даних включатиме витрати на проведення тестування та обробку результатів.

Можливі перешкоди в зборі даних: можливі перешкоди включають у себе можливість зміни тестових завдань, а також можливі труднощі в оцінці результатів в умовах війни

Хто буде аналізувати та звітувати: дані будуть аналізувати Український центр оцінювання якості освіти, Міністерство освіти та науки, а також команди, які відповідають за реалізацію політики.

Хто буде використовувати дані: дані будуть використовуватися Міністерством освіти та науки для оцінки якості освіти та коригування політики, педагогічними працівниками для вдосконалення навчального процесу, а також громадськістю для моніторингу результатів.

Аналіз результатів: оцінка даних щодо реалізації політики, порівняння з поставленими цілями та визначення ефективності реалізації політики за визначеними методологією оцінювання індикаторами.

8.3.4. Рекомендації щодо подальших дій

1. Пропозиції щодо вдосконалення політики на основі виявлених недоліків або слабких місць;
2. Розробка нових стратегій або додаткових заходів для поліпшення умов освіти на територіях, де ведуться воєнні дії;
3. Підготовка звіту з результатами оцінювання для замовника політики та громадськості, а також установа засобів інформування щодо подальших кроків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Освіта: наслідки війни в Україні за травень 2023 року. Звіт Світового банку: website. URL: <https://t.ly/kKjd0>
2. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році, проведене Державною службою якості освіти України за підтримки проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe): website. URL: <https://t.ly/UFaVW>
3. Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти: Закон України № 2157-IX від 24 березня 2022 року. URL: <https://t.ly/rM1FP>
4. Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році: Наказ Міністерства освіти та науки від 27.04.2022 № 392. URL: <http://surl.li/obxwu>
5. Загальна середня освіта в Україні за 2021р. Сайт Державна служба статистики України: website. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Спільно до навчання. Сайт Міністерство освіти та науки України: website. URL: <http://surl.li/obxwi>
7. Сайт Міністерства освіти та науки України з моніторингу збитків від вторгнення Росії в Україну: website. URL: <http://saveschools.in.ua>
8. Оцінювання потреб України у сфері освіти (6 травня – 24 червня 2022). Підсумковий звіт Міністерства освіти та науки: website. URL: <http://surl.li/gmhlw>
9. Зміни в житті дітей під час війни: Аналітичний Звіт. Квітень 2022. Дослідження. Дослідницька компанія «Gradus Research»: website. URL: <http://surl.li/fcehk>
10. Пивоваров С. Під час Другої світової мільйони дітей навчались у бомбосховищах чи просто неба. А окупанти намагались перетворити школярів Східної Європи на слухняних рабів — історія в архівних фото. Бабель: website. URL: <https://t.ly/Wx-cP>
11. Панченко О. Солом'янські котики» й КСЕ допоможуть облаштувати «пункти незламності» в десяти школах. The village: website. URL: <https://t.ly/9CWUi>
12. Кілієвич О.І. Практикум із підготовки аналітичних документів: навч. посіб. / О.І. Кілієвич, Г.Л. Рябцев, В.В. Тертичка. – К.: «К.І.С.», 2016. – 95 с. (<http://www.ipas.org.ua>)
13. Підготовка і захист курсової роботи: методичні настанови для здобувачів, які навчаються за освітньо-науковою програмою «Суспільна політика і врядування» / уклад. : О. І. Кілієвич, Г. Л. Рябцев, В. В. Тертичка. Київ : НаУКМА, 2023.- 54 с.

ДОДАТОК 1

Результати порівняння варіантів за критерієм результативності та ефективності (розширена версія)

Результати порівняння варіантів за критерієм результативності зведені у таблиці нижче. Для оцінок результативності варіантів була обрана трибальна шкала, так як варіантів три. Рейтинг визначався як сума оцінок варіантів.

Цільовий індикатор	Чинна політика	Варіант 2	Варіант 3
Відсоток дітей на постраждалих територіях, які отримали доступ до системи середньої освіти	1	3	2
Забезпечення доступу до необхідних навчальних матеріалів і ресурсів на постраждалих територіях	1	3	2
Здача випускниками, що знаходяться на територіях, де ведуться воєнні дії, мультипредметного тесту на рівні не нижче ніж на інших територіях України	1	3	2
Сума балів:	3	9	6
Рейтинг варіанту:	3	1	2

Результати визначення ефективності наведені в таблицях нижче.

Варіант 1 (чинна політика)

Об'єкт впливу	Вигоди	Витрати
Держава	Забезпечення освіти для дітей, які залишилися на територіях, де йдуть воєнні дії, сприяє їх соціальній інтеграції та майбутньому відновленню та розвитку регіону.	Політика не потребує додаткових витрат, окрім тих, що закладені в бюджет -90,3 млрд грн
Учні	Забезпечення можливості отримати освіту та розвиватися навіть в умовах воєнного конфлікту.	Учні можуть стикатися з труднощами в доступі до освітніх ресурсів та засобів навчання через обмежену доступність дистанційної освіти, відсутність технічних пристроїв та високошвидкісного Інтернету на постраждалих територіях та через вплив безпекового фактору.
Батьки учнів	Можливість забезпечення освіти для своїх дітей, незважаючи на воєнну ситуацію.	На придбання технічних пристроїв для можливості хоча б онлайн навчання дітей (планшети, ноутбуки, павербанки) – 11 млрд грн
Вчителі	Наявність роботи	Потреба в адаптації методик навчання та використанні альтернативних засобів та ресурсів навчання

		На придбання технічних пристроїв для можливості викладання (планшети, ноутбуки, павербанки) – 0,5 млрд грн
Громадські організації	Можливість об'єднувати зусилля та ресурси для забезпечення доступу до освіти, включаючи залучення донорської підтримки та волонтерів, зростання їх впливу	Фінансові витрати на гуманітарну допомогу на постраждалих територіях – 0,5 млрд грн
Міжнародні організації	Можливість сприяти гуманітарній допомозі та забезпеченню освіти для дітей на постраждалих територіях шляхом фінансової та технічної підтримки	Фінансові витрати на надання гуманітарної допомоги – 10 млрд
Соціально відповідальний бізнес	Зміцнення репутації бізнесу та сприяння корпоративній соціальній відповідальності шляхом внеску в розвиток освіти	Фінансові витрати на надання гуманітарної допомоги та технічної допомоги – 2 млрд грн
Разом	+ 0	- 114,3 млрд грн

Варіант 2

Об'єкт впливу	Вигоди	Витрати
Держава	Забезпечення доступу більшості учнів до освіти на територіях воєнних дій, що сприяє збереженню і розвитку людського капіталу. Підвищення соціальної стабільності та міцності суспільства шляхом забезпечення освіти молодому поколінню	Забюджетовані витрати – 90,3 млрд Витрати на обладнання «шкільних пунктів незламності» (розраховувалось на прикладі реалізації* та розподілі витрат між державо/міжнародними організаціями/соціально-відповідальним бізнесом в пропорції участі 0,4/0,5/0,1) – 10,4 млрд грн
Учні	Можливість отримувати освіту та набувати знання навіть на територіях з воєнним конфліктом. Збереження нормального ритму життя, соціалізації та розвитку навчальних навичок	Не потребують, або потребують частково на придбання технічних пристроїв для навчання
Батьки учнів	Усвідомлення того, що їх діти отримують освіту та залишаються в безпеці навіть під час воєнних дій, можливість витратити час без дітей на домашні справи або роботу	Не потребують, або потребують частково на придбання технічних пристроїв для навчання для дітей – 2 млрд грн
Вчителі	Можливість продовжувати навчальний процес та викладати навчальні матеріали, навіть в	Не потребують, або потребують часу на підвищення технічної грамотності

	умовах воєнного конфлікту. Збереження робочого місця та можливість впливати на майбутнє дітей, навіть у складних умовах.	
Громадські організації	Можливість сприяти організації та фінансуванню «шкільних пунктів незламності» як партнери держави та інших організацій	Фінансові витрати на організації та фінансуванню «шкільних пунктів незламності» та іншу гуманітарну допомогу – 0,5 млрд грн
Міжнародні організації	Вплив на покращення умов навчання та забезпечення освіти, можливість надання цільової фінансової та технічної допомоги	Витрати на обладнання «шкільних пунктів незламності» (розраховувалось на прикладі реалізації* та розподілі витрат між державо/міжнародними організаціями/соціально-відповідальним бізнесом в пропорції участі 0,4/0,5/0,1) – 13 млрд грн Фінансові витрати на надання гуманітарної допомоги – 10 млрд
Соціально відповідальний бізнес	Посилення репутації та статусу соціально відповідального бізнесу	Витрати на обладнання «шкільних пунктів незламності» (розраховувалось на прикладі реалізації* та розподілі витрат між державо/міжнародними організаціями/соціально-відповідальним бізнесом в пропорції участі 0,4/0,5/0,1) – 2,6 млрд грн Надання іншої допомоги – 1 млрд грн
Разом	+0	-129,7 млрд грн

Варіант 3

Об'єкт впливу	Вигоди	Витрати
Держава	Забезпечення освітніх можливостей для дітей, що перебувають на територіях воєнного конфлікту. Збереження людського капіталу та розвиток майбутніх поколінь.	Розробка та реалізація спеціалізованих програм онлайн навчання. Інвестиції у технічну інфраструктуру, включаючи доступ до Інтернету та необхідне обладнання. Підтримка вчителів та їх підготовка до проведення дистанційного навчання. Приблизний розмір витрат – 2 млрд грн. Також треба врахувати поточні витрати на освіту – 90,3 млрд грн.
Учні	Можливість отримати освіту в безпечному середовищі та із застосуванням індивідуальних підходів	Учні можуть стикатися з труднощами в доступі до освітніх ресурсів та засобів навчання через обмежену доступність дистанційної освіти, відсутність технічних пристроїв та високошвидкісного Інтернету на постраждалих територіях та через вплив безпекового фактору.

Батьки учнів	Зменшення стурбованості та небезпеки для батьків, пов'язаних з тим, що їх діти залишаються без доступу до освіти	На придбання технічних пристроїв для можливості хоча б онлайн навчання дітей (планшети, ноутбуки, павербанки) – 11 млрд грн
Вчителі	Збереження можливості працювати та забезпечення стабільності заробітної плати навіть у складних умовах конфлікту. Можливість продовжувати професійний розвиток та підвищення кваліфікації через використання нових технологій та методів навчання	На придбання технічних пристроїв для можливості викладання (планшети, ноутбуки, павербанки) – 0,5 млрд грн
Громадські організації	Можливість об'єднувати зусилля та ресурси для забезпечення доступу до освіти, включаючи залучення донорської підтримки та волонтерів, зростання їх впливу	Фінансові витрати на реалізацію освітніх проектів та програм на постраждалих територіях – 0,1 млрд грн
Міжнародні організації	Можливість сприяти гуманітарній допомозі та забезпеченню освіти для дітей на постраждалих територіях шляхом фінансової та технічної підтримки	Фінансові витрати на надання технічної допомоги – 8,5 млрд
Соціально відповідальний бізнес	Вплив на покращення освітнього середовища та забезпечення рівних можливостей для дітей, які перебувають на територіях з воєнним конфліктом	Фінансування та підтримка проектів з розвитку освіти на територіях воєнного конфлікту (технічна допомога) – 1 млрд грн
Разом	+0	- 113,4 млрд грн